

7. Pan, Na (2010). *Sutnist vokalnoi kultury maibutniogo vchytelia muzyky*. [Essence of future musical teacher's vocal culture]. Odesa.

8. Reznik, Yu. M. (2001). *Kultura kak predmet izucheniya*. [Culture as a subject of study]. Retrieved from <http://www.lko.ru/idu/1174183694.htm>

9. Rudnytska, O. P. (1998). *Muzyka i kultura osobystosti: problemy suchasnoi pedahohichnoi osvity*. [Music and culture of personality: problems of modern pedagogical education]. Kyiv.

10. Sidorova, M. B. (2005). *Formirovaniye professionalnoy kultury vokalista v protse podgotovki v vuze kulturi i iskusstva*. [Development of professional vocal culture in the course of training at higher educational establishment of culture and arts]. Moscow.

11. Chzhan, Yanfen (2012). *Metodyka vokalnoi khudozhnio-vykonavskoi pidhotovky maibutnikh uchyteliv muzyky v universytetakh Ukrainy i Kytaiu*. [Methods of vocal artistic and performing training of future music teachers at universities of Ukraine and China]. Kyiv.

12. Chzhu, Tszuentsiao. (2016). *Formuvannya vokalnoi kultury maibutnikh uchyteliv muzychnoho*

mystetstva u protsesi profesiinoi pidhotovky. [Development of future musical art teachers' vocal culture in the course of professional training]. Kyiv.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

У Сюань – аспірант кафедри музичного мистецтва і хореографії мистецтва і хореографії ДВНЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Наукові інтереси: проблеми вокального виконавства та навчання, методики викладання вокальних дисциплін.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

WU Xuan – Postgraduate Student of the Musical Art and Choreography Department of the State Institution «South-Ukrainian National Pedagogical university named after K. D. Ushynsky».

Circle of scientific interests: problems of vocal performance and teaching, methods of teaching vocal disciplines.

*Дата надходження рукопису 12. 04. 2018 р.
Рецензент – д.п.н. професор В. Ф. Черкасов.*

УДК: 378.147+78+159.955+ 184.4

ЧЖОУ Є – аспірантка кафедри музичного мистецтва і хореографії ДВНЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
e-mail: zy_157711244@qq.com

ХУДОЖНЬО-ЕМОЦІЙНИЙ ДОСВІД ШКОЛЯРІВ ЯК ВЕКТОР ПЕДАГОГІЧНОЇ СПРЯМОВАНOSTІ ФОРТЕПІАННОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИКИ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Музичний твір є закодованою інформацією образів, що несуть у собі естетичні, духовні, етичні смисли, стереотипи та цінності, відповідні до них емоції, переживання, прагнення, що існують у просторово-часовому діапазоні певного зрізу культури, певних народів. Музичний твір є соціокультурним феноменом, оскільки він зумовлений тим спектром впливу соціокультурних, історичних, особистісних подій, котрі переживає композитор. Його враження є настільки глибокими, що висловити їх у вербальний спосіб стає замало. Таким чином, образи, котрі передає композитор, є відображенням соціальних, особистісних, історичних подій, але не лише минулого, а й гіпотетично можливого майбутнього, того, що виникає в уяві композитора як мрія на реакцію негативних впливів сьогодення. Отже, музичний твір несе в собі певну інформацію, котру не можна охопити шляхом пізнання, а лише за допомогою емоцій.

Для того, щоб спілкування з музичним твором для учня стало повноцінним, він має накопичити певний досвід емоційних вражень, ставлень до музичних образів. Нерідко музичні твори вивчаються в школі для ознайомлення з музичною грамотою, з мовою мистецтва, з історичними етапами розвитку музичного мистецтва. Усе це формує музичну компетентність школярів. Але для вчителя вкрай необхідним є вирішення завдання сформулювати емоційний досвід школярів, такий необхідний для їхнього повноцінного сприймання музики.

Особливим ресурсом у цьому завданні для вчителя є якісне володіння грою на музичному інструменті, яка може вплинути на емоційність сприйняття твору з боку школярів. «Жива» музика якісного виконання має дійсно вагомий вплив на школярів. Однак, майбутній учитель музики має також усвідомлювати педагогічний потенціал репертуару, який він застосовує на уроці. Оскільки на емоційний досвід більш впливовим є репертуар з яскраво вираженим образним началом.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Процеси пізнання музики в системі музичного навчання виховання відображені в працях О. Абдулліної, Т. Затяміної, А. Пілічаускаса, О. Ростовського, О. Рудницької, Е. Печерської, Цзяо Ін, Чжан Яньфена, С. Шипа та інших вчених педагогів. У психолого-педагогічних аспектах проблема розвитку емоцій та почуттів досліджується в контексті визначення сутності емоцій (Г. Анохін, С. Рубинштейн, П. Симонов, Г. Шингаров та ін.); ролі емоцій у загальній системі розвитку особистості (Л. Виготський, А. Запорожець, А. Леонт'єв, В. Мухіна й ін.); розкривається феноменологія емоцій (Б. Додонов, Н. Корнієнко, С. Раппопорт, М. Смирнов, П. Якобсон та ін.).

У мистецькій педагогіці діалектика емоційно-почуттєвого та пізнавально-раціонального висвітлена Г. Падалкою [6]. Функціонування емоційного та раціонального як компонентів цілісної методичної моделі, на думку вченої, має спиратися на «усвідомлене та підсвідоме начало у художньому пізнанні». Така модель сприяє формуванню культури емоцій учня, рівень розвитку якої характеризується ступенем сформованості мистецьких поглядів, естетичного кругозору, художніх понять і суджень – якостей, котрі особистість набуває в процесі раціонального осягнення мистецтва. Таким чином, «розвиток» художніх емоцій і здатності до понятійно-логічного осмислення мистецтва є єдиним процесом», що зумовлює існування чіткого взаємозв'язку між емоційним та раціональним видами музичної діяльності [6].

У проєкції на вчителя музики цей процес стає чинником збагачення його мистецької компетентності, що є компонентом духовної культури викладача мистецьких дисциплін у цілому. Компетентність у галузі мистецтва, за Г. Падалкою, це обізнаність, що виникає в результаті здобуття специфічної мистецтвознавчої інформації у процесі отримання естетичних вражень від спілкування з твором мистецтва, усвідомлення його образного змісту шляхом застосування як інтелектуального, так й емоційного компонентів сприйняття [6].

Отже, бачимо, що питання формування емоційного досвіду школярів входить до кола фахових компетентностей майбутніх учителів музики.

Мета статті – розкрити його сутність художньо-емоційного досвіду та обґрунтувати роль художньо-емоційного досвіду школярів як чинника регуляції педагогічної спрямованості фортепіанної підготовки вчителя музики,

Виклад основного матеріалу дослідження. Джерелом розвитку

особистісних функцій суб'єкта можуть бути різні сфери його життєдіяльності. Особистісний досвід набувається, на думку О. Рудницької, у наступних сферах:

– у сфері інтелектуально-пізнавального пошуку, якщо він перетворюється у пошук знань, сповнений особистісним смислом;

– у процесі комунікативно-діалогічної діяльності, якщо вона призводить до вироблення і апробації власної життєвої позиції;

– у сфері емоційно-особистісних виявлень, що супроводжується ціннісними переживаннями різноманітних дій і відносин [8].

Емоційна сфера особистості достатньо складана. З психологічної точки зору, вона поєднує настрої, переживання почуттів, стани стресів та фрустрацій, мотивації та інтенції, прагнення, потреби та відчуття задоволення тощо.

Учені О. Винославська, О. Бреусенко-Кузнецов, В. Зливков, А. Апішева, О. Васильєва та інші уточнюють, що серед компонентів емоційної сфери людини валливими є емоційний тон відчуттів, ситуативні емоції, емоційні стани. Зокрема вчені уточнюють основний смисл зазначених компонентів таки чином:

– Емоційність людини тобто зміст, якість та динаміка її емоцій та почуттів.

– Емоційний досвід людини способи реагування, що закріпилися, ієрархізована система емоцій та почуттів.

– Емоційний тон відчуттів безпосередні переживання, що супроводжують окремі життєво важливі впливи та спонукають людину до їхнього збереження або усунення (інакше – бажання) [1].

С. Рубіншейн розглядаючи феноменологію емоційної сфери особистості, звертає увагу на її полярність: позитивність та негативність станів. У складних людських стосунках вони можуть здійснювати суперечливу єдність [7]. Отже, особистість протягом життя може відчувати різні емоції, його емоційна сфера досить різноманітна.

Емоції – це ефективна функція проявлення моральних почуттів, це переживання того чи іншого почуття в певний момент, у конкретній ситуації. Тому вони класифікуються в залежності від сфери явищ, які характеризують їх виникнення. Одну з найбільш повних класифікацій запропонував Б. Додонов [2]. У пропонованій науковцем класифікації емоції, що виникають у процесі спілкування з мистецтвом, віднесено до естетичних. Взагалі до класифікації включено наступні емоції:

– Альтруїстичні емоції які виникають на основі потреби в співчутті, допомозі іншим

людям; бажання приносити іншим радість і щастя.

– Комунікативні емоції – які виникають на основі потреби в спілкуванні, почуття симпатії; почуття поваги до когось.

– Глоричні емоції – пов'язані з потребою в самозатвердженні й славі, в прагненні завоювати признання й повагу.

– Практичні емоції викликані діяльністю, бажанням досягти успіху в роботі; захопленістю роботою та результатами своєї праці.

– Пугнічні емоції характеризуються в прояві цікавості до боротьби; почуттям міцного вольового та емоційного напруження.

– Романтичні емоції – це бажання чогось незвичайного, таємного.

– Естетичні емоції – пов'язані з ліричними почуттями: бажанням краси; почуттям високого чи величного; насолода звуками [2].

Емоційна сфера особистості є тим психічним феноменом, який найбільш ефективно піддається впливу мистецтва. Серед видів мистецтва саме музика володіє ефективним ресурсом збуджувати емоційну сферу особистості. У мистецтві повною мірою відображені естетичні та художні емоції. Питання про суттєвість естетичних емоцій – одне з складних у науці, вони оцінюють красу предметів і явищ дійсності, що існують у довкіллі та відображені у мистецтві. Художні емоції пробуджують творчу активність людей, які сприймають мистецтво. Завдяки чому носять позитивний характер. Сукупність художніх емоцій, що їх переживає людина під час сприймання твору мистецтва, складають сутність емоційного розвитку. Під емоційністю розуміється позитивна чи негативна емоційна реакція особистості на художньо-естетичне вираження життєвих реалій в творах мистецтва. Однак адекватність емоційної реакції на твори мистецтва, на їх образний смисл, що несуть у собі емоцію та опосередковано – інформація, потребує певного досвіду.

За висловленням Т. Лазутіної, основною властивістю емоції є розвинена інформаційність, котра й виступає у якості матеріалу музичного мистецтва [3]. Мова музики, за твердженням вченої є утворенням, де сполучаються музична та позамузична сфери. До поза музичної входять інтонації людської мови, вигуки, сміх тощо. На основі теорії Б. Асафєва вчена стверджує, що музична інтонація як різновид інтонації взагалі, виконує наступні функції: розрізняє комунікативні типи висловлювання спонування, питання, вигук, оповідання, імплікації (те що мається на увазі); розрізняє частини висловлювання відповідно до їх

смислової ролі, обраного висловлювання; оформляє висловлювання в єдине ціле, одночасно розчленовуючи його на ритмічні групи та синтагми [3].

Своя концепція емоцій у музиці висловлена В. Холоповою. Вчена поділяє емоції в музиці на два типи: конкретно-тематичні, з визначенням якісних станів переживання, а також загально динамічні, що ґрунтуються на енергетичних якостях музики [9]. До цього ж вчена висловлює думку, що мистецтво музики – це сплав емоційного та раціонального. В іншій своїй праці вчена стверджує, що в музично-педагогічному діалозі емоції його учасників – ієрархія художніх реакцій від минулого настрою до елементів світовідчуття, світосприймання, що ведуть до виникнення емоційних узагальнень. Узагальнення емоційного порядку спрямовані на естетичні та етичні ідеї: «Емоційний лад вищої сфери в музиці супроводжується переживанням величчя світу, освітленого красою і добром. У цьому його незамінність і унікальність у порівнянні з потоком життєвих емоцій» [10, с. 84].

На наявність у музиці емоційного та раціонального вказують багато науковців, зокрема В. Медушевський, Н. Очеретовська, М. Смирнов та ін. В. Холопова емоційний феномен музики пов'язує з світоглядом (світовідчуття, світосприйняття) та з педагогічно-діалоговою взаємодією учасників навчального процесу. З приводу тлумачення художньо-діалогової потенційності музики як емоційного феномену В. Медушевський пише, що музичне висловлення це перш за все духовний організм, а вже потім семіотичний, формально-конструктивний та звуковий, що породжений світовідчуттями композитора, його душею, яка у свою чергу не відривна від історичних та соціальних обставин, хоча вона і не є самими цими обставинами [4].

Поділяючи думку вчених, наголосимо, на тому, що з педагогічної точки зору, емоційно спонтанне сприйняття твору може бути цілком самостійним для учнів, що стосується раціонального, пізнавального аспектів, то тут вагома роль належить вчителю. Музика відбиває і розвиває почуттєвий світ людини, тим самим відкриває вчителю можливість формувати емоційний досвід учнів. У той час як традиційно емоції в навчальній діяльності розглядаються в основному з позиції оцінки її успішності, не будучи змістом навчання, музичний матеріал шкільного предмета містить найбагатшу палітру емоційних станів, згорнутих у музичних образах. Оптимальне протікання навчального процесу можливо в умовах позитивних емоційних станів. Ця аксіома педагогіки лише правомірна, коли мова йде про урок мистецтва. Адже емоції

негативного стану, такі як біль, розпач, страждання, виражені в художній формі здатні викликати відгук у дитячій душі у виді співпереживання, співчуття. Прагнення людини до насичення негативними емоціями невеликої сили і тривалості, на думку вчених психологів, є обов'язковою умовою нормального функціонування психіки. Без переживання у визначеній формі (у даному випадку естетичній) негативних емоційних станів неможливе становлення цільної особистості, емоційно багатой і змістовної.

Поєднання емоційно-чуттєвих та пізнавально-раціональних компонентів у професійній підготовці майбутнього вчителя музики виконують наступні функції: функція пізнання природи музики, її мови, її естетичної сутності і матеріальних форм вираження цієї сутності; функція сприйняття музичних образів, їх пояснення, інтерпретації музичних явищ та педагогічної інтерпретації музичних творів; функція створення емоційно-насиченої та пізнавально активної атмосфери у класі; функція активізації самовираження, саморозвитку, самореалізації; функція формування таких якостей як артистизм, емоційна саморегуляція, навички знаходження та витримування емоційного тону уроку.

З функціональної точки зору емоційний вплив, що учитель музики покликаний зробити завдяки створенню художньо-творчого середовища, можна охарактеризувати як: спонукання до емоційної діяльності, переживання; стимулювання протікання емоційних процесів; підкріплення когнітивного компонента навчання; активізація мнемічних процесів; включення оцінних механізмів.

Важливим фактором підготовки майбутнього вчителя до вирішення вищезначених завдань є певний рівень сформованості художньо - емоційного досвіду, який розглядається нами як певний рівень адекватного переживання, сприйняття, образного, яскравого втілення у формах виконавської та педагогічної інтерпретації на основі усвідомлення та збагнення художньо-методологічних, культурологічних передумов художнього образу, який сприймається та доноситься до почуття та розуміння дітей.

Емоційні реакції на музичний твір в особистості, яка немає певних музичних компетентностей, як правило є спонтанними. Але емоційна реакція може бути зумовлена аперцептивним досвідом, тобто життєвими враженнями, попередніми знаннями, емоційними реакціями, зумовленими якимось не закономірними факторами. Наприклад, маленька дитина, яка вперше почула звучання фортепіано, але не упорядковане, негармонійне, а грубе, гучне (наприклад таке,

коли інші діти просто стукають по клавішах), лякається, і цей невдале знайомство з звучанням інструменту призводить до того, що вона не хоче чути фортепіано взагалі. Такі реакції виникають у різних ситуаціях і впливають саме на емоційну сферу не лише маленької дитини, але й підлітка, дорослої людини, залишаючи в пам'яті емоційно-образ.

Ми вже уточнювали сутність поняття «емоційний досвід», та вказували на його певну невизначеність. По-перше, саме поняття «досвіду» широко обговорюється у наукових дослідженнях як з філософії (Ю. Габермас, Г. Ф. В. Гегель, І. Кант, Е. Касирер, А. Лактіонова, О. Лосев, В. Рьод, М. Мінаков, ін.), психології (А. Ганзен, О. Лактіонов, В. Москоленко, М. Холодна, ін.), так і в педагогії мистецтва (І. Зязюн, О. Олексюк, О. Реброва, О. Шевнюк та ін.). Спільним у багатьох положеннях та теоріях досвіду можна вважати поступовість, пролангованість набуття певного комплексу знань, умінь, практичних дій щодо їх використання упродовж визначеного часу. З цього виходить, що у досвіді обов'язковими стають процеси запам'ятовування та опрацювання дій [11]. Отже, якщо мова йде про емоційний досвід, то важливими складовими його є запам'ятовування відгуку, реакції на подразник. У випадку впливу мистецтва йдеться про образ, який викликав певні емоції, що запам'яталися. Наступного разу аналогічний подразник може викликати вже більш свідому оцінку, яка буде ґрунтуватися на попередніх емоційних реакціях, на рефлексію своїх вражень та переживань.

Оскільки невичерпним джерелом впливу на особистість дитини для вчителя є сама музика, його виконавська підготовка не втрачає актуальності та має носити педагогічно спрямований характер. Фортепіано є інструментом, що найпоширеніше застосовується на уроках, майбутній учитель має орієнтуватися: в фортепіанному репертуарі та в його виховному потенціалі; в естетико-смакових уподобаннях учнів різних вікових груп; вміти переконливо та образно розповідати дітям про музику, яка їм пропонується для прослуховування; вміти наводити аналогії з життєвими реаліями з метою наближення художнього образу твору до життєвого досвіду школярів. Зазначенні аспекти складають той основний вектор, котрого має дотримуватися студент в процесі навчання гри на фортепіано.

Висновки та перспективи подальших розвідок напряму. Емоційна сфера особистості є однією з важливих в її життєдіяльності та соціокультурному вимірі буття; вона зумовлює психічні процеси, супроводжує як пізнавальні так і почуттєві

стани особистості, її оцінні дії та негативні ставлення, стани стресів та фрустрацій, мотивацій та інтенцій тощо. Емоційна сфера особистості формується в процесі набуття життєвого досвіду, але більш ефективно та неї впливає мистецтво, зокрема музика. Ефективне застосування педагогічної спрямованості фортепіанної підготовки з метою формування емоційного досвіду школярів передбачає орієнтацію у фортепіанному репертуарі в контексті класифікації його стилів, жанрів, образів, що стереотипно викликають певні емоційні реакції; врахування естетико-смакових уподобаннях учнів різних вікових груп; уміння застосовувати вербальний коментар з метафорами, порівняннями, що збуджують емоційність та уявлення школярів; збуджувати мотивацію до поглибленого ставлення до музичного твору на основі наведення аналогій з життєвими реаліями та наближення до них художнього образу твору.

Подальшою галуззю дослідження є розробка методики формування художньо-емоційного досвіду майбутніх учителів музики та їхньої компетентність щодо формування такого досвіду у школярів.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Винославська О. Психологія: Навчальний посібник [Електронний ресурс] / О. В. Винославська, О. А. Бреусенко-Кузнєцов, В. Л. Зливков, А. Ш. Апішева, О. С. Васильєва. Київ: ІНК ОС, 2005. Режим доступу: http://www.ebk.net.ua/Book/psychology/vinoslavska_psihologiya/part3/3104.htm
2. Додонов Б. И. В мире эмоций / И. Б. Додонов. – Киев: Изд: полит литература Украины, 1987. – 140 с.
3. Лазутина Т. В. Мир эмоций в музыке [Электронный ресурс] / Т. В. Лазутина. Режим доступу: <http://jurnal.org/articles/2009/filos5.html>
4. Медушевский В. В. Музыкальное произведение и его культурно-генетическая основа / В. Медушевский // Музыкальное произведение: сущность, аспекты анализа: Сб. статей. – Киев: Музична Україна, 1988. – 123 с.
5. Медушевский В. Художественная картина мира в музыке (к анализу понятия) / В. Медушевский // Художественное творчество. Вопросы комплексного изучения. – Л.: Наука, 1986. – С. 82–99.
6. Падалка Г. М. Педагогіка мистецтва (Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін) / Г. М. Падалка – К.: Освіта України, 2008. – 274 с.
7. Рубинштейн С. Л. Основы общей психологии [Электронный ресурс] / С. Л. Рубинштейн. Режим доступу: <http://psylib.org.ua/books/rubin01/index.htm..>
8. Рудницька О. П. Педагогіка: загальна та мистецька. Навч. Посібник / О. П. Рудницька. – К., 2002. – 270 с.
9. Холопова В. Н. Музыка как вид искусства. Ч. I. Музыкальное произведение как феномен / В. Н. Холопова – М.: Издательство Московской Государственной консерватории имени П. И. Чайковского, 1990. – 320 с.

10. Холопова В. Н. Типология эмоций в музыке / В. Н. Холопова // Художественный тип человека. Комплексные исследования. – М., 1994. – 234 с.

11. Чжоу С. Емоційний досвід особистості як педагогічний чинник культурологізації особистості // Матеріали XXXV Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Проблеми та перспективи розвитку науки на початку третього тисячоліття у країнах Європи та Азії» // Збірник наукових праць. – Переяслав-Хмельницький, 2017 р. – С. 119–121.

REFERENCES

1. Vynoslavska, O. V., Breusenko-Kuznetsov, O. A., Zlyvkov, V. L., Apisheva, A. Sh. & Vasylijeva, O. S. (2005). *Psykhohohiia: navchalnyi posibnyk*. [Psychology: Teaching manual]. Kyiv:
2. Dodonov, B. I. (1987). *V mire emotsiy*. [In the world of emotions]. Kyiv.
3. Lazutina, T. V. (2009). *Mir emotsyi v muzike*. [The world of emotions in music]. Retrieved from: <http://jurnal.org/articles/2009/filos5.html>
4. Medushevskiy, V. V. (1988). *Muzykalnoye proizvedeniye i yego kulturno-geneticheskaya osnova*. [Musical work and its cultural and genetic basis]. Kyiv.
5. Medushevskiy, V. (1986). *Khudozhestvennaya kartina mira v muzike (k analizu poniatiya)*. [Artistic picture of the world (about the analysis of the notion)]. Leningrad.
6. Padalka, H. M. (2008). *Pedahohika mystetstva (Teoriia i metodyka vykladannia mystetskykh dystsyplyn)*. [Pedagogy of Art (Theory and methodology of teaching artistic disciplines)]. Kyiv.
7. Rubinshtein, S. L. *Osnovy obshchei psikhologii*. [Foundations of general psychology]. Retrieved from: <http://psylib.org.ua/books/rubin01/index.htm>
8. Rudnytska, O. P. (2002). *Pedahohika: zahalna ta mystetska*. [Pedagogy: general and art]. Kyiv.
9. Kholopova, V. N. (1990). *Muzykalnoye proizvedeniye kak fenomen*. [Musical work as a phenomemon]. Moscow.
10. Kholopova, V. N. (1994). *Tipologiya emotsyi v muzyke*. [Typology of emotions in music]. Moscow.
11. Chzhou, Ye. (2017). *Emotsiyni dosvid osobystosti yak pedahohichnyi chynnyk kulturno-ohohizatsii osobystosti*. [Individual's emotional experience as a pedagogical factor individual's culturologization]. Pereyaslav-Khmelnyskiy.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ЧЖОУ С – аспірантка кафедри музичного мистецтва і хореографії ДВНЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Наукові інтереси: фортепіанне виконавство, методика навчання гри на фортепіано.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

CHZHOU YE – Postgraduate Student of the Department of Musical Art and Choreography, State Institution «South-Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky».

Circle of scientific interests: piano performance, methods of teaching the piano play.

Дата надходження рукопису 12. 04. 2018 р.
Рецензент – д.п.н. професор О. М. Олексюк.